

העיתון ככלי לפיתוח השפה והחשיבה באולפן: עקרונות דידיקטיים והצעות מעשיות

← יהודית גולן בן-אורי

המודעות לקריאת עיתון מחד גיסא והנגישות הקלה יחסית ל'חומרים' מאידך גיסא הפכו את העיתון לבן בית בשיעורי העברית כשפה נוספת. ההוראה באמצעות עיתון טומנת בחובה הזדמנויות ויתרונות רבים, אך בה במידה עלולה להכניס את המורים למלכודת דבש. הקשיים המיוחדים המתגלים בהוראת העיתון עשויים עם זאת להפוך לעוגנים להיאחז בהם, ועל ידי כך לאפשר למורים להפוך את שיעור העיתון לתהליך למידה ולעיסוק ברמות חשיבה גבוהות. הדרך להשגת מטרה זו תיבחן במאמר זה.

ייחודה של 'סוגת' העיתון

עיתון מביא עמו תמיד משב רוח רענן, ותלמידים ומורים כאחד אוהבים אותו. הוא צבעוני, יש לו ריח טרי של דפוס, הוא מגוון את השיעורים ועוסק בנושאים אקטואליים - כאלה שאינם מצויים בספרי הלימוד. אך אליה וקוץ בה: שיעור עיתון עלול להיות גם כישלון חרוץ, אם נבוא לכיתה עם ערמת עיתונים, ניתן אותם לתלמידים ונבקש מהם לקרוא, ובזמן שהם קוראים נקרא גם אנחנו, ונחשוב שבכך מילאנו את תפקידנו... שיעור עיתון יכול - וצריך - להיות הרבה מעבר לעלעול ב'ספר תמונות'. הוא מצוין להקניית ידע עולם, למלידה מסוג אחר, לפיתוח מיומנויות חשיבה ברמות גבוהות, וכמובן לתרגול השפה. לעיתון מאפיינים ייחודיים רק לו. יש שהוא דומה לטקסטים בספרי לימוד, העוסקים במסירת מידע, אך הוא גם שונה מהם. הטקסטים בספרי הלימוד אינם טקסטים 'טבעיים' אלא מולבשים על הנושאים הלשוניים, הנלמדים ביחידת הלימוד שבה הם מופיעים. הכתבות בעיתון, לעומת זאת, עוסקות אך ורק בנושאי התוכן ואין להן ולא כלום עם נושאים לשוניים מכל סוג שהוא. מסיבה זו תהיה ההוראה בשיעור עיתון שונה מזו שבשיעור רגיל. אם בשיעור רגיל נקודת המוצא היא הנושאים הלשוניים המוסוים על ידי נושא התוכן, הרי שבשיעור עיתון נעסוק בתוכן, ודרכו נקנה מיומנויות שפִּתיות כגון דיווח, סיכום וטיעון.

ולפעמים כתבה בעיתון נדמית כסיפור. אך לא כך הוא. בקריאת סיפור אנחנו מתחילים בהתחלה, קוראים כל מילה, מתמסרים, ולפעמים אפילו מגיעים לסופו. לא כך בכתבה בעיתון. כתבה בעיתון מכילה מידע רב שאינו תמיד רלוונטי לכל קורא. על כן גם איננו קוראים בו מילה במילה אלא מדלגים מפסקה לפסקה, מתחילים באמצע, קופצים קדימה או אחורה, ולפעמים אפילו מסיימים דווקא בהתחלה. מכאן שהקריאה בעיתון דורשת מהקורא להיות ערני וביקורתי. עליו לבדוק כל הזמן כיצד המידע החדש משתלב עם המידע הקיים ברשותו, ואם הוא בכלל משתלב. זוהי אחת המיומנויות החשובות ביותר שעלינו לפתח אצל תלמידינו בני דור ה-y וה-z, החשופים למידע רב, שעליו הם עוברים ברפרוף, מבלי להיות מסוגלים לבקר אותו או להטיל בו ספק.

ד"ר יהודית גולן בן אורי היא רכזת פדגוגית ומורה לעברית - כשפת אם וכשפה נוספת - בבית הספר חוות הנוער הציוני בירושלים. מרצה, מדריכה פדגוגית ומכשירה מורים לעברית כשפת אם וכשפה נוספת במכללת דוד ילין. יוזמת 'הטיפ השבועי החינמי בהוראת עברית' (חפשו בפייסבוק: הכשרה איכותית בהוראת עברית).

דידיקטיקה: הוראת לשון

יהודית גולן בן-אורי

מאפיין אחר של קריאת עיתון הוא המהירות הרבה שבה אנחנו קוראים אותו וחיי המדף הקצרים שלו. אנחנו קוראים את העיתון שלנו מהר, על כוס קפה, בדרך להוציא את הכלב, ועל כן גם בשיעורי האולפן עלינו לדמות את הקריאה לדבר האמתי, מה שאומר לקרוא מספר רב של כתבות מסוגים שונים, כשאת חלקן קוראים בצורה מרפרפת ולא מעמיקה, תוך שאנו מוציאים מהן רק את הדברים הרלוונטיים עבורנו. מכאן, ששיעור עיתון צריך להיות מהיר, קולח, זורם, ובעיקר דינמי.

קריאה טבעית של עיתון אינה מלווה בחיפוש מילים במילון, בכתיבת תשובות במחברת או בכל פעילות לימודית 'מוצהרת' אחרת, וכך צריך להיות גם בשיעור עיתון באולפן. מסיבה זו אנחנו יכולים להתמקד בפעילויות חשיבה ברמה גבוהה, כגון קריאה ביקורתית, שאילת שאלות, טיעון וסיכום בעל-פה ולעתים אף בכתב. מיומנויות אלה יהיו מוסוות במשימות 'טבעיות' - של דיווח, שיחות, מתן תיאור וכדומה, כך שההנאה מקריאת העיתון לא תפוג (על כך בהמשך).

כיצד נבנה, אם כן, שיעור עיתון מיטבי?

בשיעור עיתון מיטבי התלמידים מקבלים כל אחד - או כל שניים - גיליון של עיתון והמורה מנחה אותם בקריאה מהירה ויעילה של כמה כתבות. אחרי קריאת כל כתבה הוא מבקש מהם לשאול, לסכם, לטעון, תוך שימוש במיומנויות הלשוניות שברשותם. כל זה ייעשה בדרך הקרובה ביותר לקריאת עיתון רגילה, ובמטרה להפוך את התלמידים לקוראים מיומנים, עצמאיים וביקורתיים.

להשגת תוצאות מיטביות בשיעור מסוג זה על המורה לבחור את הכתבות הרלוונטיות לכיתתו ולהכיין מראש, תוך התגברות על כל הפיתויים העומדים לפתחו: לתת לתלמידים רק עותק מצולם מהכתבות במקום לקנות עיתונים כמספר התלמידים; לתת לתלמידים את העיתון מבלי לקרוא אותו יחד אתם; להקנות את כל אוצר המילים החדש; להסביר את כל הנושאים הלשוניים הלא-מוכרים; להשלים לתלמידים את כל ידע העולם החסר להם ועוד.

על המורה לזהות את כל הקשיים האפשריים הללו, ולאחר מכן לחשוב איך להפוך מוקשים אלה לעוגנים שבהם הוא יוכל להיאחז. הרעיון הוא להפוך את הקשיים לנקודות אחיזה ובאמצעותם להפוך את שיעור העיתון לשיעור מצוין. ואכן, הכנת שיעור עיתון שכזה דורשת השקעה רבה, אך זו השקעה ששכרה בצדה.

דרכי ההוראה בשיעור עיתון

ניהול שיעור עיתון דורש התייחסות לעניינים אחדים. אפרט אותם להלן.

הכותרת

בקריאת כתבה בעיתון ישנה חשיבות רבה לקריאת הכותרת. אין לוותר על שלב השאלה 'מה אני יודע על הנושא?'. כך ראוי לגבי כל טקסט, ובקריאת עיתון הדבר מקבל משנה תוקף, שהרי כתבה בעיתון, בניגוד לכל טקסט בספר הלימוד, אינה מותאמת דווקא לאותם התלמידים הקוראים אותה. קריאת הכותרת מתוך התייחסות אישית ובדיקה עם עצמי מה אני יודע על הנושא והמשך התייחסות זו לאורך קריאת הכתבה כולה, תוכל לפתח אצל הקוראים את הביקורתיות שכה חסרה להם, ובתנאי שהמורה ייתן על כך את הדעת.

שאלת שאלות

המטרה שלנו כמורים היא להביא את תלמידינו לקריאה עצמאית ככל האפשר. לצורך כך עומדים לרשותנו מספר אמצעים, שאחד מהם הוא הצגת שאלות.

כאשר אנחנו קוראים עיתון אנחנו יכולים לשאול **שאלות מנחות**, הניתנות לתלמידים לפני הקריאה;

דיקטיקה: הוראת לשון

יהודית גולן בן-אורי

ושאלות חוזרות, הנשאלות לאחריה, ושבאמצעותן חוזרים התלמידים אל מה שקראו. השאלות השונות משולבות בקריאה בתהליך מעגלי. תחילה המורה שולח את תלמידיו לקרוא קטע - שורה, פסקה, שתי פסקות - כל תלמיד לעצמו ואף פעם לא בקול רם! - בצירוף של שאלה מנחה, שאת התשובה עליה עליהם למצוא. אחרי שסיימו לקרוא את הקטע המוגדר, ותלמיד ענה על השאלה המנחה, המורה מתחיל לשאול שאלות חוזרות, המתייחסות לאותו הקטע שכבר נקרא, והמאלצות את התלמידים לחזור אל הקטע ואל מה שקראו. בדרך זו המורה יכול לוודא שאכן כולם הבינו, להבהיר דברים לא-ברורים ולהבטיח שכמה שיותר תלמידים ידברו.

עם סיום העיסוק בקטע הראשון עוברים לקטע הבא, שיכול גם הוא להיות באורך משתנה, ואינו חייב להיות בהכרח מיד אחרי הקטע הראשון מבחינת מיקומו בכתבה. שוב יקבלו התלמידים שאלה מנחה, ואחרי שיקראו ויענו עליה יישאלו שאלות חוזרות.

השאלות עצמן, בין אם הן שאלות מנחות או שאלות חוזרות, שונות זו מזו ברמת החשיבה ועשויות להיות מכוונות לאיתור מידע, לביטוי של הבנה, לעשיית אנליזה או סינתזה ולביטוי הערכה וביקורת. מטרתן של השאלות, הנשאלות על ידי המורה, היא בעצם לחקות את קולו הפנימי של הקורא, השולח אותו לחפש תשובות לשאלות המתעוררות בראשו תוך כדי קריאה, בתקווה שעם הזמן יהפוך קולו של המורה לקולו הפנימי של התלמיד.

סיכומי ביניים וסיכום כללי

מעת לעת כדאי להפסיק את הקריאה בכתבה, ולבקש מהתלמידים סיכום ביניים על מה שנקרא עד לאותו הרגע. כדי לעמוד במשימה זו, על התלמידים להיות קשובים ולעקוב אחר המתרחש, מכיוון שבקריאת עיתון, בניגוד לקריאת טקסט מתוך ספר הלימוד, המורה לא יכתוב על הלוח, ומכאן שהלוח לא ישמש אותם.

אחרי קריאת הכתבה כולה, ולפני הפעילויות המסכמות, יבקש המורה מהתלמידים לסכם את הכתבה כולה. בסיכום הכללי כבר נדרוש מהתלמידים הכללה בתחילת דבריהם, כגון: 'הכתבה מספרת על בעיה ופתרון של...!' או בכתבה מספרים על ישראל בשנת...!'

בעיות נפוצות בהוראת עיתון ופתרונות אפשריים

הכנת שיעור עיתון מיטבי דורשת השקעה רבה. על המורה להכין מראש את הכתבות שהוא מתכוון ללמד, ולבדוק האם יוכל למצוא פתרונות למוקשים החבויים בו והאם יש מספיק עוגנים להיאחז בהם. תחילה תהיה זו עבודה קשה, אך גם כאן, בדומה לדברים רבים אחרים, התרגול יביא עמו שיפור, והמוקשים יהפכו לעוגנים. מהם, אם כן, מוקשים אלה וכיצד אפשר להפוך אותם לעוגנים?

• מבנה רטורי לא כרונולוגי

מאפיין בולט בכתבות בעיתון הוא שהאירועים אינם מתוארים על פי הרצף הכרונולוגי שבו התרחשו. כתבה מתחילה לעתים קרובות בנקודה מסוימת של האירוע ואז פונה לשלבים אחרים שלו. בדרך כלל יהיו אלה האירועים שקדמו לו או אלה שהובילו אליו. דבר זה עלול לגרום לבעיות הבנה אצל התלמידים, מכיוון שאי הבהירות הכרונולוגית מתווספת אל אי הבהירות התוכנית ואל זו הלשונית.

הפתרון לכך הוא פשוט. אנחנו, המורים, ננחה את התלמידים בקריאה שלא על פי הסדר, כך שהקריאה תסדר את האירועים על פי השתלשלותם הכרונולוגית. נתחיל עם השלב הראשון של האירוע, גם אם אינו מופיע בפסקה הראשונה של הכתבה, ונמשיך לשלב הבא שלו וכך הלאה עד לסופו של האירוע.

ייתכן כי קריאה זו תאלץ אותנו לדלג בין הפסקות, להתחיל בשלישית או ברביעית ולסיים בראשונה או בשנייה. בדרך זו נשחרז את השתלשלות האירועים על פי סדר התרחשותם ונפתור את בעיית המבנה הרטורי הלא-כרונולוגי, מבלי להסתבך בהסברים ארוכים.

• **שימוש בזמני פועל שטרם נלמדו**

כאמור, בעיתון, בניגוד לספר לימוד, אין דירוג לשוני. הדבר בא לידי ביטוי בעיקר בתחום הפועל, בנוכחותם הבולטת של פעלים בזמן עבר או עתיד. כתבות רבות מתארות אירועים שכבר קרו או אירועים עתידיים. במקרים כאלה, גם אם משמעותו של הפועל עצמו ידועה, הרי שאנו עלולים להכשיל את תלמידינו אם נבקש מהם להשתמש בו בזמן שטרם נלמד. ובכלל, אין הכוונה להפוך את קריאת העיתון לשיעור דקדוק, ועל כן איננו יכולים להתעכב על כל צורת פועל לא ידועה.

קיימים ברשותנו שני אמצעים לעקוף בעיה זו. בשלב הפיצוח - שלב שאילת השאלות, על המורה לדאוג לכך שרק הוא עצמו ישתמש בפעלים בזמן הלא-מוכר (במקרה שהמשמעות מוכרת ורק הנטייה לא) והתלמידים יענו תשובה עניינית (כלומר, לא מלאה). למשל, אם כתוב 'מחר יבוא שר החוץ האמריקני לישראל', אנחנו נשאל 'מי יבוא לישראל?' ונרגיל את התלמידים לענות בקצרה, כך שהתשובה תהיה 'שר החוץ האמריקני', וזהו.

בשלב הסיכום, במקום לספר על האירוע שקרה או שיקרה, תוך שימוש בזמני פועל לא-מוכרים, נבקש מהתלמידים לדמיין שהם נמצאים כרגע בנקודת הזמן שבה הכתבה עוסקת, ולספר על האירוע כאילו הוא מתרחש ברגע זה. התלמידים יחזרו אחורה בזמן או יתקדמו אל העתיד, ובדרך זו יספרו את כל הכתבה בהווה, ולא יאלצו להשתמש אפילו לא בפועל אחד בזמן לא-מוכר. למשל, אם הכתבה עוסקת בחיים בישראל בעוד 20 שנה, אפשר לומר לתלמידים: 'אנחנו עכשיו בשנת 2036. מה קורה עכשיו בישראל?' והם יספרו על כך כאילו השנה כרגע 2036.

• **אוצר מילים לא מוכר**

אוצר המילים הלא מוכר בעיתון הוא בעיה ידועה. נטיית לבנו היא לתרגם / להסביר / לפרש את כל המילים, לרשום אותן על הלוח ולתרגל אותן בכל דרך אפשרית. כאשר אנחנו קוראים טקסט בספר לימוד, אוצר המילים בו מדורג, ועל התלמידים להכיר את כל המילים המופיעות בו, כך שהעיסוק באוצר המילים אינו מתבקש אלא מחויב. גם בכך שונה קריאת עיתון מקריאת טקסטים בספר לימוד. בעיתון מופיעות מילים ללא התייחסות לאוצר המילים של תלמידי האולפן, ועל כן יימצאו בו מילים המתאימות לנושא התוכן שבו עוסקת הכתבה, שבחלקן התלמידים לא ייתקלו בהן שוב בקרוב.

מסיבה זו עלינו להתייחס לכתבות שבעיתון כמו אל טקסט טבעי רגיל, המכיל גם מילים לא-מוכרות, וכשם שאנחנו עצמנו איננו קוראים עיתון עם מילון צמוד או עם דף תרגילים, כך נעשה גם בשיעור אולפן. לא נהפוך את קריאת העיתון לשיעור דקדוק, לא נתרגם / נפרש כל מילה לא מוכרת, אלא נעקוף את הבעיה בדרכים אחרות.

מה כן נעשה? ראשית, בשלב הכנת הכתבה, נעשה לעצמנו מיפוי של כל המילים הלא-מוכרות. נבחין בין מילים חיוניות להבנת הכתבה לבין מילים לא-חיוניות. אם מדובר במילים בודדות (שתיים-שלוש) החיוניות להבנת הכתבה, אפשר להחליט לקרוא אותה בכל זאת, ואם מדובר במספר גדול יותר של מילים - ייתכן שנחליט לא לקרוא אותה כלל. במידה והחלטנו לקרוא את הכתבה, נכתוב את המילים החיוניות הלא-מוכרות על הלוח ונתרגמן לשפת האם של התלמידים, מבלי לתרגל אותן ומבלי שהתלמידים יצטרכו לרשום אותן.

ממילים לא-חיוניות אפשר פשוט להתעלם. נבנה את השאלות שלנו בצורה כזו שהתלמידים לא יצטרכו להשתמש בהן. אם בכל זאת הם ישאלו עליהן - נענה להם שכעת איננו עוסקים בלימוד מילים - תרגיל חשוב בפני עצמו. נראה לתלמידינו שהם יכולים להבין את הכתבה גם אם לא הבינו את כל המילים, ובכך נעוץ ערכה הרב של הקריאה בעיתון.

• מחסור במידע או עודפות של מידע

קהל היעד של העיתון הוא רחב ומגוון, וכותביו אינם יודעים עד כמה הקוראים מעורים בנושאים השונים, ואין זה גם מתפקידם לבדוק זאת. מסיבה זו קורה לעתים שלקורא חסר מידע חיוני להבנת הכתבה. בכיתה עניין זה בולט במיוחד, ועל המורה להחליט מראש עד כמה הוא מעוניין להשלים מידע חסר לתלמידיו. בכל מקרה, עליו להוסיף רק את המידע החיוני להבנת הכתבה, מכיוון שהקריאה צריכה להיות מהירה.

בעיה אחרת יכולה להיות דווקא בעיה של עודפות מידע, המקשה על ההבנה (כאשר הכתבה מפורטת ועמוסה מאוד). במקרה זה יהיה על המורה להחליט מראש במה הוא רוצה להתמקד וממה הוא רוצה להתעלם. הוא יכול את תלמידיו לקרוא רק את הקטעים הרלוונטיים, ומהשאר הם יתעלמו. גם אנחנו כקוראי עיתונים מיומנים עושים זאת.

• התמונות

ההתייחסות לתמונות חשובה מאוד כאשר מדובר בשיעור עיתון התומך בהקניית שפה. חשוב שנזכור שמדובר באנשים שיוודעים מה יש בתמונה, הם רק אינם יודעים לומר זאת בעברית, והעיתונים הלא מלאים בתמונות. לא נוכל סתם כך לשאול את תלמידינו: 'מה אתם רואים בתמונה?'

מה כן נעשה? נוכל לשאול אותם שאלות חשיבה. אפשר, למשל, להשתמש בתמונה כגריין לקריאה, כפי שקורה גם לנו כקוראי עיתונים בשפתנו שלנו. אחרי קריאת הכתבה אנחנו יכולים לשאול לאיזה שלב של הכתבה התמונה מתייחסת. על התלמיד יהיה לא רק לומר את תשובתו אלא גם לנמק את טענתו, ובכך נשיג לא רק טיעון אלא גם בדיקת הבנתו את הכתבה כולה; לעתים התמונות מוסיפות לקורא מידע שאינו מצוי בכתבה, ואז יהיה טבעי לשאול מה התמונה מוסיפה לנו, הקוראים; וקורה גם שהתמונה אינה נמצאת בהלימה מלאה לכתבה, או אז יהיה על התלמידים להפעיל שיקול דעת ולהביע את דעתם בצורה ביקורתית.

פעילויות אחרי הקריאה

חלק משמעותי בשיעור עיתון מתקיים אחרי קריאת הכתבות. בפעילויות שלאחר קריאה נוכל לבדוק עד כמה התלמידים הבינו - או לא הבינו - את מה שקראנו אִתם. כאמור, לא נבקש מהתלמידים דבר שאינו טבעי לכאורה בהקשר של קריאת עיתון אבל נבקש מהם לבצע משימות טבעיות לכאורה, שביצוען דורש מיומנויות ברמה גבוהה, כגון שאילת שאלות, סיכום וטיעון. נציע להלן כמה אפשרויות לפעילויות אחרי הקריאה. כמובן שיש לבחור לכל כתבה פעילות בהתאם לאופייה של הכתבה ובהלימה לרמת התלמידים.

1. אחרי כמעט כל כתבה אפשר לבקש מהתלמידים שיגידו מה עוד הם רוצים לדעת על הנושא, או מה ישאלו דמות מסוימת עליה מסופר בכתבה כשיפגשו אותה.
2. על בסיס מה שהתלמידים קראו, אפשר לערוך שיחות דמיוניות בין דמויות שונות המופיעות בכתבה, אחרי הגדרה מדויקת מה תפקידו של כל אחד מהמשתתפים ומה המוטיבציה שלו בשיחה.

3. אחרי קריאת כתבה המתארת אירוע או מקום אפשר לבקש מהתלמידים שיערכו שיחת טלפון דמיונית עם חבר, כשהם עצמם נמצאים לכאורה באותו אירוע, או במקום המדובר. יהיה עליהם לספר לחבר מה הם רואים, שומעים וכו', הכול בהתאם למסופר בכתבה. יהיה עליהם לומר גם כיצד הם מתייחסים לאירוע הזה, בהתאם להנחיות שקיבל מאתנו. החבר יונחה כמובן לשאול שאלות. אפשר לעשות זאת גם דרך הודעות ואטסאפ. במקרה כזה התלמידים יכתבו את השיחה בזוגות: כל אחד כותב את ההודעות שלו על דף משותף אחד שיעבור ביניהם לסירוגין.
 4. אחרי כתבה המתארת אירוע בזמן אחר - אפשר לבקש מהתלמידים להיות בזמן המתואר, ולספר עליו כאילו הוא מתרחש בהווה.
 5. אם בגיליון אחד יש כמה כתבות על נושא אחד או שבכמה גיליונות התלמידים קראו על אותו נושא - אפשר לאגד שתיים-שלוש כתבות יחד ולחבר סיפור מסגרת; אחר כך להטיל על התלמידים משימה שתדרוש מהם לספר על הנאמר בכל הכתבות יחד, על פי הקו המנחה שהמורה התווה. בדרך זו הם יתאמנו על סיכום ממזג, מבלי שישמעו את הטרימינולוגיה בכיתה, שהרי לא נאמר להם 'עכשיו עשו סיכום ממזג על שלוש הכתבות'. כך, למשל, אם יש כמה כתבות על בעלי חיים בישראל, אפשר לבקש מהתלמיד למלא תפקיד של מדריך טיולים, המציע טיול להכרת החי בישראל; המדריך יספר כל מה שהתיירים יכולים לראות.
 6. אם יש כתבה המתארת נושא שנוי במחלוקת, אפשר לערוך דיון בעד ונגד. כמו כן אפשר לבקש מהתלמידים לחשוב מה היו אומרים על כך אנשים הקרובים להם; במטרה לבדוק האם צדקו או לא בניחושיהם, אפשר להכין שאלון המתייחס לנושא, להעביר אותו כשיעורי-בית לאותם אנשים, וביום המחרת יהיה על התלמידים לדווח על התוצאות.
 7. אחרי כתבה המעוררת התנגדות כללית אפשר לדרבן את התלמידים שיכתבו ביחד מכתב למערכת ובו יספרו על הכתבה שקראו ויביעו את דעתם בנושא הנדון. פעילות זו טובה מאוד, מכיוון שהיא מזמנת למורה את האפשרות לכתוב יחד עם תלמידיו מכתב המכיל טיעון, שבא הפעם מהם ואינו מוכתב על ידי המורה. מובן שאפשר לשלוח את המכתב לעיתון, ואם הוא מתפרסם כמכתב למערכת - הרי שהאפשרות גדולה.
 8. אחרי כתבה המתארת פעילות של חברה / אדם, אפשר לבקש מהתלמידים שיכתבו אל אותם אנשים ויביעו באוזניהם את דעתם בנושא.
- ולבסוף, תמיד כדאי להביא לכיתה כתבות אותנטיות ככל האפשר, כלומר חדשות מאתרי החדשות או מעיתון יומי. כל דבר אחר אינו נחשב עיתון, ועל סיפורים נדבר בהזדמנות אחרת...